

Avrupa Birliği tarafından
finanse edilmektedir

Şanlıurfa (2024-2025)

Haklara Erişimde Dezavantajlı Gruplar İzleme Raporu

ETKİN
SAVUNUCULUK

ŞANLIURFA BÖLGESİNDE İNSAN HAKLARI İHLALLERİNE KARŞI HUKUKİ MÜCADELE KAPASİTESİNİN GELİŞTİRİLMESİ

Ocak, 2026

Proje Ekibi:

Proje Koordinatörü: **Ahmet Doğan**

Proje Koordinatör Yardımcısı: **Av. Hilal Yücel**

Hak İhlalleri İzleme ve Arşivleme Uzmanı: **Av. Gökhan Dayık**

Hak İhlalleri İzleme Komiteleri Koordinatörü: **Av. Nahide Polat Aslan**

Proje Raporlama Uzmanı: **Emel Sevgi**

Kilit Uzman - İzleme ve Değerlendirme Uzmanı: **Banu Ülkü**

Tasarım ve Redaksiyon:

Getu Creative

Şanlıurfa Barosu

Paşabağcı Mh. 775. Sk. 21-D - P.K. : 63040 Adliye Karşısı Haliliye/ŞANLIURFA,

Tel : 0(414) 313 28 28,

e-mail : info@sanliurfabarusu.org.tr - urfabarusu@gmail.com

Etkin Savunuculuk Projesi Sosyal Medya Hesapları

@etkinsavunuculuk

Şanlıurfa Barosu Sosyal Medya Hesapları:

@UrfaBarosu

@urfabarusu_

/Şanlıurfa Barosu

www.sanliurfabarusu.org.tr

Bu yayın Avrupa Birliği İnsan Hakları ve Demokrasi Hibe Programı tarafından desteklenen "Şanlıurfa Bölgesinde İnsan Hakları İhlallerine Karşı Hukuki Mücadele Kapasitesinin Geliştirilmesi Projesi" kapsamında Şanlıurfa Barosu tarafından yürütülen ve Adil Yargılanma Hakkına Erişim Derneğinin (AYHED) paydaşlığında hazırlanmıştır. Yayın içeriğinden Şanlıurfa Barosu ve Adil Yargılanma Hakkına Erişim Derneği (AYHED) sorumlu olup, Avrupa Birliği'nin görüşlerini yansıtmamaktadır.

iÇİNDEKİLER

- 4** Kısaltmalar
- 5** Kavramsal ve Dilsel Çerçeve
- 6** Yönetici Özeti
- 8** Proje Hakkında
- 9** Bu Rapor Neyi Amaçlamaktadır?
- 10** Kapsam ve Yöntem
 - 10 Veri Kaynakları
 - 10 Analiz Yaklaşımı
 - 10 Yöntemsel Sınırlılıklar
- 11** Kesişimsel Ayrımcılık ve Dışlanma Biçimleri
 - 11 Haklara Erişimde Çoklu Engeller
 - 11 Kurumsal Temas Noktalarında Dışlanma
 - 12 Resmî Mekanizmalara Yansımayan Başvuru Deneyimleri
 - 12 Mülteci Çocuklara İlişkin Başvurular
 - 13 Mülteci Kadınlara İlişkin Başvurular
 - 13 Engellilere İlişkin Başvurular
 - 13 Birden Fazla Dezavantaj Alanının Kesiştiği Vakalar
- 14** Temel Hak Alanlarında Yapısal Sorunlar
 - 14 Adalete Erişim
 - 14 Sağlık ve Sosyal Hizmetlere Erişim
 - 15 Barınma ve Yaşam Koşulları
 - 15 Kamusal Hizmetlere Erişim
- 16** Örnek Vakalar Üzerinden Değerlendirme
- 20** Sonuç ve Politika Notları
 - 20 Kurumsal Uygulamalara İlişkin Notlar
 - 21 Kesişimsel Yaklaşımın Kurumsallaştırılması
 - 20 Çok Paydaşlı ve Sürekli İzleme
- 22** İzleme Bulguları ve Politika Düzeyinde İyileştirme Alanları Tablosu
- 23** Metodolojik Not
- 24** Kaynakça

KISALTMALAR

AB	Avrupa Birliği
AİHM	Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi
AİHS	Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi
AYHED	Adil Yargılanma Hakkına Erişim Derneği
BM	Birleşmiş Milletler
BMÇHS	Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşme
CEDAW	Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi
CMK	Ceza Muhakemesi Kanunu
CRPD	Engellilerin Haklarına İlişkin Birleşmiş Milletler Sözleşmesi
GGM	Geri Gönderme Merkezi
GREVIO	Kadınlara Yönelik Şiddet ve Aile İçi Şiddete Karşı Uzmanlar Grubu
KVKK	Kişisel Verilerin Korunması Kanunu
NDICI	Avrupa Birliği Komşuluk, Kalkınma ve Uluslararası İşbirliği Aracı – Global Europe
OCAS	Otomatik CMK Atama Sistemi
STK	Sivil Toplum Kuruluşu
ŞÖNİM	Şiddet Önleme ve İzleme Merkezi
TCK	Türk Ceza Kanunu
UNHCR	Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliđi

KAVRAMSAL VE DİLSEL ÇERÇEVE

Bu raporda kullanılan kavramlar, insan hakları hukuku ve hak temelli yaklaşım çerçevesinde belirlenmiştir. Çalışma boyunca tercih edilen terminoloji, kişilerin idari statülerini değil; haklara erişim süreçlerinde karşılaştıkları yapısal engelleri görünür kılmayı amaçlamaktadır.

Raporda, Şanlıurfa'da bulunan Suriyeli Geçici Koruma Altındaki Sığınmacılar için **“mülteci”** kavramı kullanılmıştır. Bu tercih, kişilerin yalnızca geçici idari statüleri üzerinden değil; korunma ihtiyacı ve temel haklara erişim bağlamında değerlendirilmesi gerektiği anlayışına dayanmaktadır.

Ayrıca raporda “dezavantajlı gruplar” ifadesi yerine, daha açıklayıcı bir çerçeve sunmak amacıyla “haklara erişimde dezavantajlı gruplar” kavramı tercih edilmiştir. Bu kullanım, dezavantajın kişilerin kimliğinden değil; haklara erişim süreçlerinde ortaya çıkan eşitsizlik ve yapısal engellerden kaynaklandığını vurgulamaktadır.

Benzer şekilde “engelli bireyler” yerine “engelliler” ifadesi kullanılmıştır. Bu tercih, engelliliği kişisel bir özellik olarak değil; toplumsal ve kurumsal düzenlemelerle şekillenen bir hak meselesi olarak ele alan yaklaşımı yansıtmaktadır.

Rapor boyunca kavramların kullanımı tutarlı biçimde sürdürülmüş; terminolojik tercihler kesşimsel ve hak temelli bir perspektif doğrultusunda belirlenmiştir.

YÖNETİCİ ÖZETİ

Şanlıurfa, Türkiye'nin en yüksek çocuk nüfusuna sahip illerinden biri olmasının yanı sıra, uzun yıllardır yoğun mülteci nüfusuna ev sahipliği yapan bir sınır ilidir. Bu demografik ve sosyo-ekonomik yapı, haklara erişim alanında ortaya çıkan sorunların kapsamını ve derinliğini doğrudan etkilemektedir.

Bu rapor, 01.01.2024–31.12.2025 tarihleri arasında Şanlıurfa'da izlenen başvurular ve dava takipleri temelinde, Şanlıurfa Barosu komisyonları ve komiteleri tarafından elde edilen veriler ışığında hazırlanmıştır. Amaç, haklara erişimde dezavantajlı grupların karşılaştığı engelleri yalnızca tekil vakalar üzerinden değil; kesişimsel ve yapısal bir perspektifle ortaya koymaktır. Çalışma; mülteciler, kadınlar, çocuklar, engelliler ve birden fazla dezavantaj alanının bir araya geldiği vakalara odaklanmaktadır.

İzleme sürecinde karşılaşılan başvurular, hak ihlallerinin çoğu zaman tek bir nedene dayanmadığını göstermektedir. **Şanlıurfa'da bir kişinin yalnızca çocuk, yalnızca kadın ya da yalnızca mülteci olması değil; bu durumların birlikte etkisi, haklara erişimde daha ağır ve katmanlı engeller doğurabilmektedir. Özellikle mülteci kadınlar, mülteci çocuklar ve engelliler bakımından adalete erişim, sağlık ve sosyal hizmetler, barınma ve kamusal hizmetlere erişim alanlarında tekrar eden ve süreklilik gösteren sorun alanları tespit edilmiştir.**

Kurumsal temas noktalarında yaşanan belirsizlikler, öngörülebilirlikten uzak uygulamalar, idari işlemlerdeki gecikmeler ve yeterli bilgilendirme yapılmaması, hak arama yollarını fiilen zorlaştırmaktadır. Dil bariyerleri, hukuki destek eksikliği ve statüye bağlı güvencesizlik, birçok başvurunun resmî mekanizmalara hiç yansımamasına ya da sınırlı kalmasına neden olmaktadır. Bu durum, ihlallerin görünürlüğünü azaltmakta ve hak kayıplarının süreklilik kazanmasına zemin hazırlamaktadır.

Şanlıurfa Barosu komisyonları ve komiteleri tarafından takip edilen dava ve başvurular, kesşimsel ayrımcılığın çoğu zaman tek bir hak alanıyla sınırlı kalmadığını göstermektedir. Eğitim, sağlık, barınma ve adalete erişim alanlarında yaşanan sorunlar, birbirini besleyen ve derinleştiren bir nitelik taşımaktadır. Bazı vakalarda idari ve yargısal süreçlerin gecikmeli veya etkisiz işleme, mevcut koruma mekanizmalarının çoklu dezavantajları yeterince dikkate almadığını ortaya koymaktadır.

Bu rapor, Şanlıurfa'da haklara erişimde dezavantajlı gruplara yönelik ihlallerin münferit olaylar olarak değerlendirilemeyeceğini; kurumsal uygulamalar ve başvuru mekanizmalarındaki yapısal sorunlarla doğrudan bağlantılı olduğunu göstermektedir. Raporun amacı, haklara eşit ve etkili erişimin güçlendirilmesi için kesşimsel yaklaşımın kurumsal düzeyde benimsenmesine ve önleyici politika ve uygulamaların geliştirilmesine katkı sunmaktır.

PROJE HAKKINDA

“Şanlıurfa Bölgesinde İnsan Hakları İhlallerine Karşı Hukuki Mücadele Kapasitesinin Geliştirilmesi Projesi”, Şanlıurfa’da avukatların, baro mekanizmalarının ve yerel sivil toplumun insan hakları alanındaki hukuki mücadele kapasitesini güçlendirmeyi amaçlayan, üç yıllık bir programdır. Projenin temel hedefi; özellikle çocuklar, kadınlar, işkence ve kötü muamele mağdurları ile nefret suçlarına maruz kalan grupların adalete erişimini güçlendirmek, hak ihlallerinin görünürlüğüne artırmak ve yargılama süreçlerinin etkinliğini yükseltmektir.

Proje kapsamında Şanlıurfa Barosu bünyesinde Hak İhlalleri Hafıza Merkezi ve Dijital Arşiv Yazılımı kurulması, 40 avukattan oluşan tematik hak ihlalleri komitelerinin oluşturulması ve en az 40 dava için hukuki destek sağlanması öngörülmektedir. Bu davaların sekizi, stratejik davalama yaklaşımıyla yürütülerek ulusal ve uluslararası insan hakları mekanizmalarına taşınabilecek emsal kararların oluşmasına katkı sunacaktır.

Proje faaliyetleri; eğitim programları, saha izleme ve raporlama çalışmaları, sempozyumlar, deneyim paylaşım toplantıları ve stajyer avukat programları aracılığıyla çok boyutlu bir kapasite geliştirme çerçevesi içinde yürütülmektedir. Bunun yanı sıra çocuk hakları, kadın hakları, işkence ve kötü muamele ile nefret suçları alanlarında düzenli veri toplanması, analiz raporları hazırlanması ve kamuoyunun bilgilendirilmesi proje kapsamındaki temel çıktılar arasında yer almaktadır.

Proje, Şanlıurfa Barosu tarafından yürütülmekte olup, Adil Yargılanma Hakkına Erişim Derneği (AYHED) ortaklığında uygulanmaktadır. Çalışma, Avrupa Birliği Demokrasi ve İnsan Hakları Tematik Programı (NDICI–Global Europe) kapsamında desteklenmektedir. Proje, Şanlıurfa’da adalete erişimin güçlendirilmesi ve insan hakları ihlalleriyle etkin mücadele için kurumsal ve toplumsal düzeyde kalıcı etki yaratmayı hedeflemektedir.

Bu rapor neyi amaçlamaktadır?

Bu rapor, Şanlıurfa'da izlenen başvuru ve dava verileri temelinde, haklara erişimde dezavantajlı grupların karşılaştığı engelleri görünür kılmayı amaçlamaktadır. Çalışma, yaşanan ihlalleri yalnızca tekil olaylar olarak değil; kurumsal uygulamalar, idari süreçler ve başvuru mekanizmalarıyla bağlantılı yapısal sorunlar olarak ele almaktadır.

Rapor, birden fazla eşitsizlik alanının bir araya geldiği durumlarda hak kayıplarının nasıl derinleştiğini ortaya koymayı; mevcut başvuru ve izleme mekanizmalarının hangi noktalarda yetersiz kaldığını değerlendirmeyi hedeflemektedir. Amaç, Şanlıurfa'da haklara eşit ve etkili erişimin güçlendirilmesine katkı sunmaktır.

KAPSAM VE YÖNTEM

Veri Kaynakları

Rapor, başvuru temelli ve açık kaynaklara dayalı bir izleme yöntemiyle hazırlanmıştır. Bu kapsamda aşağıdaki veri kaynaklarından yararlanılmıştır: 2024 ve 2025 yıllarına ait mültecilere ilişkin başvuru verileri

- Kadınlara ilişkin başvuru kayıtları
- Şanlıurfa Barosu komisyonları ve komiteleri tarafından takip edilen dava ve dosyalar
- Ulusal ve yerel medya kayıtları
- Saha çalışmaları ve kurumsal ziyaret raporları

Tüm veriler, kişisel verilerin korunması gözetilerek anonimleştirilmiş ve analiz edilmiştir.

Analiz Yaklaşımı

Değerlendirme sürecinde kesişimsel yaklaşım esas alınmıştır. Başvurular, tek bir kimlik ya da statü üzerinden değil; birden fazla eşitsizlik alanının bir araya geldiği durumlar dikkate alınarak incelenmiştir.

Başvurular hem grup temelli (örneğin mülteci çocuklar, mülteci kadınlar, engelliler, LGBTİ+'lar) hem de hak alanı temelli (adalete erişim, sağlık, barınma, kamusal hizmetler) olarak sınıflandırılmıştır.

Yöntemsel Sınırlılıklar

Resmî kurumlardan düzenli ve ayrıştırılmış veri temininde yaşanan güçlükler ile bazı kişilerin güvenlik kaygıları veya olumsuz idari sonuçlarla karşılaşma endişesi nedeniyle başvuru yapmaktan kaçınması, veri setini sınırlayan unsurlar arasındadır.

Bu nedenle rapor, izleme sürecine yansıyan ve doğrulanabilir veriler üzerinden değerlendirme sunmaktadır.

KESİŞİMSEL AYRIMCILIK VE DIŞLANMA BİÇİMLERİ

İzleme sürecinde elde edilen veriler, hak ihlallerinin çoğu zaman tek bir nedenle ortaya çıkmadığını göstermektedir. Haklara erişimde dezavantajlı gruplar bakımından, birden fazla eşitsizlik alanının bir araya gelmesi, yaşanan sorunların hem kapsamını hem de etkisini artırmaktadır.

Özellikle mülteciler, çocuklar, kadınlar ve engelliler söz konusu olduğunda; hukuki statü, yaş, cinsiyet, sağlık durumu ve sosyo-ekonomik koşullar birlikte değerlendirilmeden hak ihlallerinin niteliğini anlamak mümkün değildir. Bu durum, ihlallerin yalnızca bireysel düzeyde değil; kurumsal işleyiş ve uygulamalarla bağlantılı biçimde ortaya çıktığını göstermektedir.

Haklara Erişimde Çoklu Engeller

Başvurular, mültecilerin hukuki statü belirsizliği, dil engelleri, ekonomik yetersizlikler ve idari uygulamalardaki öngörülemezlik nedeniyle temel haklara erişimde birden fazla engelle karşılaştığını göstermektedir. Bu engeller, çocuklar, kadınlar ve engelliler bakımından daha ağır sonuçlar doğurabilmektedir.

Sağlık, eğitim ve adalete erişim alanlarında yaşanan sorunlar, çoğu zaman birbirini besleyen bir nitelik taşımaktadır. Bir alandaki gecikme veya ret kararı, diğer hak alanlarını da doğrudan etkileyebilmektedir.

Kurumsal Temas Noktalarında Dışlanma

Veriler, kamu kurumlarıyla temas edilen süreçlerde bilgiye erişim, başvuruların alınması ve sürecin takibi aşamalarında ciddi sorunlar yaşandığını göstermektedir. **İşlemlerin karmaşık ve erişilmesi güç olması, tercüman ve hukuki bilgilendirme eksikliğiyle** birleştiğinde, hak arama yollarını fiilen zorlaştırmaktadır.

Bu durum, özellikle haklara erişimde dezavantajlı gruplar bakımından, başvuru hakkının kullanılmasını güçleştirmektedir.

Resmî Mekanizmalara Yansımayan Başvuru Deneyimleri

İzleme bulguları, birçok hak ihlalinin resmî başvuru mekanizmalarına hiç yansımadığını göstermektedir. **Sınır dışı edilme korkusu, olumsuz idari sonuçlarla karşılaşma endişesi, ekonomik yetersizlikler ve kurumsal güvensizlik**, kişilerin başvuru yapmaktan kaçınmasına neden olabilmektedir.

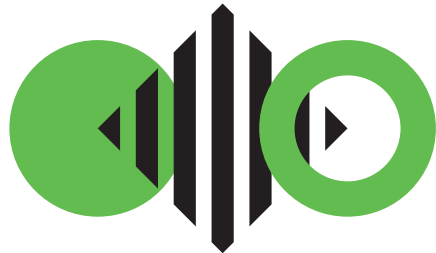
Dil bariyerleri, hukuki bilgilendirme eksikliği ve başvuru süreçlerinin karmaşıklığı da hak arama yollarına erişimi fiilen zorlaştıran unsurlar arasında yer almaktadır. Bu nedenle kayda geçen başvurular, yaşanan ihlallerin tamamını değil; yalnızca görünür hâle gelen kısmını yansıtmaktadır.

Bu durum, özellikle mülteciler, kadınlar, çocuklar ve engelliler bakımından hak ihlallerinin önemli bir bölümünün resmî mekanizmalar dışında kalmasına ve görünürlük kazanamamasına yol açmaktadır.

Mülteci Çocuklara İlişkin Başvurular

Mülteci çocuklara ilişkin başvurular, özellikle **kimliklendirme süreçleri, yaş tespiti uygulamaları, eğitime erişim ve idari gözetim** etrafında yoğunlaşmaktadır. **Yanlış veya eksik yaş kaydı, çocukların yetişkin olarak değerlendirilmesine ve çocuklara özgü koruma mekanizmalarından yararlanamamasına yol açabilmektedir.**

Bu durum, çocukların özgürlük, güvenlik ve eğitim hakları bakımından ciddi riskler doğurmaktadır. Mültecilik statüsü ile çocuk olma hâlinin birlikte değerlendirilmemesi, ihlallerin etkisini artırmakta; uygulamaların çocukların üstün yararı ilkesini her durumda gözetmediğini göstermektedir.

Mülteci Kadınlara İlişkin Başvurular

Mülteci kadınlara ilişkin veriler, hak ihlallerinin çoğu zaman cinsiyet temelli eşitsizliklerle mültecilik statüsünün kesiştiği alanlarda ortaya çıktığını göstermektedir.

Sağlık hizmetlerine erişimde yaşanan güçlükler, hamilelik ve bakım süreçlerinde yeterli destek mekanizmalarının bulunmaması ve kurumsal temaslarda bilgiye erişim eksikliği, kadınların haklara erişimini zorlaştırmaktadır. Bu durum, hak arama yollarının fiilen sınırlandırılmasına ve ihlallerin görünürlüğünün azalmasına neden olmaktadır.

Engellilere İlişkin Başvurular

Engellilere ilişkin başvurular, özellikle kamusal hizmetlere erişim, kurumsal bakım ve rehabilitasyon süreçleri ile etkili başvuru mekanizmalarına ulaşım alanlarında yoğunlaşmaktadır.

Fiziksel erişim engelleri, yeterli gözetim ve denetim mekanizmalarının işletilmemesi ve destek hizmetlerinin sınırlılığı, hak ihlallerine karşı korumayı zayıflatmaktadır. Engellilik, mültecilik, çocukluk veya yoksulluk gibi diğer eşitsizlik alanlarıyla birleştiğinde, hak kaybı riski artmaktadır.

Birden Fazla Dezavantaj Alanının Kesiştiği Vakalar

İzleme bulguları, bazı vakalarda mültecilik, çocukluk, cinsiyet, sağlık durumu veya kimlik temelli nedenlerin bir arada bulunduğunu göstermektedir. Bu tür durumlarda hak ihlalleri tek bir alandaki eksiklikten değil; birbiriyle bağlantılı yapısal sorunlardan kaynaklanmaktadır.

Bu başvurular, mevcut kurumsal mekanizmaların çoğu zaman tek boyutlu işlediğini ve birden fazla eşitsizlik alanının birlikte değerlendirilmediğini ortaya koymaktadır.

TEMEL HAK ALANLARINDA YAPISAL SORUNLAR

Bu bölümde, izleme bulguları temel hak alanları bakımından ele alınmaktadır. Amaç, hak ihlallerinin hangi alanlarda yoğunlaştığını ve haklara erişimde dezavantajlı gruplar açısından öne çıkan yapısal sorunları görünür kılmaktır.

Adalete Erişim

İzleme verileri, haklara erişimde dezavantajlı grupların adli ve idari süreçlerde önemli engellerle karşılaştığını göstermektedir. **Hukuki bilgilendirme eksikliği, tercüman desteğine erişimde yaşanan sorunlar, ekonomik yetersizlikler ve başvuru süreçlerinin karmaşıklığı**, kamudan ihraç edilmiş ancak beraat etmesine rağmen göreve iade edilmeme durumu, hak aramaya yollarının etkin biçimde kullanılmasını zorlaştırmaktadır.

Özellikle mülteciler, çocuklar ve birden fazla eşitsizlik alanının bir araya geldiği durumlarda, başvuru süreçlerinin gecikmesi veya sınırlı kalması etkili başvuru hakkını zayıflatmaktadır.

Sağlık ve Sosyal Hizmetlere Erişim

Sağlık ve sosyal hizmetlere erişim, izleme döneminde en sık sorun yaşanan alanlardan biri olmuştur. Mültecilerin sağlık hizmetlerinden yararlanmasında idari engeller, mülteci LGBTİ+'ların sağlığa erişimi, kayıt sorunları ve bilgi eksikliği belirleyici olmaktadır. Çocuklar, hamile kadınlar ve kronik sağlık sorunu bulunan kişiler açısından bu engeller ciddi sonuçlar doğurabilmektedir. Koruyucu ve önleyici sağlık hizmetlerine erişimde yaşanan aksaklıklar, hak kaybını derinleştirmektedir.

Özgürlüğünden yoksun bırakılan kişilerin hastanelere sevk süreçlerinde yaşanan gecikmeler de ayrı bir sorun alanı olarak öne çıkmaktadır. İdari prosedürler ve güvenlik uygulamaları, özellikle acil müdahale gerektiren durumlarda sağlık hakkını sınırlayabilmektedir.

Barınma ve Yaşam Koşulları

Barınma koşullarına ilişkin başvurular, geçici barınma merkezleri ve benzeri kapalı ya da yarı kapalı alanlarda yaşayan kişilerin insan onuruna uygun yaşam koşullarına erişimde sorun yaşadığını göstermektedir.

Aşırı kalabalık, hijyen eksiklikleri, sınırlı sosyal alanlar ve idari uygulamalardaki belirsizlik, özellikle çocuklar, kadınlar ve engelliler açısından daha ağır sonuçlar doğurmaktadır.

Kamusal Hizmetlere Erişim

Kamusal hizmetlere erişim, kimliklendirme, kayıt ve belge temini süreçlerinde yaşanan sorunlar nedeniyle önemli bir hak alanı olarak öne çıkmaktadır.

Kimlik belgesinin bulunmaması veya statü belirsizliği, eğitim, sosyal destek ve diğer kamu hizmetlerinden yararlanmayı fiilen engelleyebilmektedir. Bu durum, haklara erişimde dezavantajlı gruplar açısından günlük yaşamı doğrudan etkileyen kalıcı sorunlara yol açmaktadır.

Hak Alanı	Tespit Edilen Başlıca Sorunlar	Etkilenen Gruplar
Adalet erişim	tercüman eksikliği, hukuki bilgilendirme yetersizliği, başvuru süreçlerinin karmaşıklığı	mülteciler, çocuklar
Sağlık ve sosyal hizmetler	kayıt ve statü sorunları, sağlık hizmetlerine erişimde idari engeller	mülteciler, LGBTİ+'lar
Barınma	kalabalık yaşam koşulları, hijyen eksiklikleri, belirsiz idari uygulamalar	kadınlar, çocuklar
Kamusal hizmetler	kimliklendirme ve kayıt sorunları	mülteci çocuklar

Not: Bu tablo izleme sürecinde tespit edilen başlıca yapısal sorunları hak alanlarına göre özetlemektedir.

ÖRNEK VAKALAR ÜZERİNDEN DEĞERLENDİRME

Bu bölümde, izleme sürecinde elde edilen veriler arasından seçilen bazı vakalar, haklara erişimde dezavantajlı gruplar bakımından tespit edilen yapısal sorunları somutlaştırmak amacıyla ele alınmaktadır. Vakalar tekil olaylar olarak değil; rapor genelinde belirlenen tekrar eden sorun alanlarının örnekleri olarak değerlendirilmiştir.

Vakalarda Ortaklaşan Sorunlar

İncelenen vakalar, mültecilik statüsü, çocukluk, cinsiyet, cinsel yönelim, engellilik ve sağlık durumu gibi unsurların bir araya geldiği durumlarda hak ihlallerinin daha ağır sonuçlar doğurduğunu göstermektedir. Özellikle kimliklendirme süreçleri, yaş tespiti uygulamaları, sağlık hizmetlerine erişim ve idari gözetim mekanizmaları, birden fazla eşitsizlik alanının kesiştiği durumlarda tekrar eden sorun başlıkları olarak öne çıkmaktadır.

Bu vakalar, mevcut başvuru ve koruma mekanizmalarının çoğu zaman tek bir boyut üzerinden işlediğini ve çoklu eşitsizlik alanlarını birlikte değerlendirmekte yetersiz kaldığını göstermektedir.

Örnek Vaka 1

Yanlış Yaş Tespiti ve Çocukların Yetişkin Olarak İşlem Görmesi

Geçici Barınma Merkezine alınan, 15 ve 16 yaşlarında 2 mülteci çocuk, yaşlarının sisteme yanlış kaydedilmesi (18 yaş üstü) nedeniyle sınırdışı edilme ile karşı karşıya kalmıştır. Çocuklar bir süre yetişkin statüsünde tutulmuştur. Ancak, çocukların yaşlarını beyan etmeleri üzerine sağlık kuruluşlarına sevk işlemi yapılmış ve yapılan tıbbi değerlendirme sonucunda çocuk oldukları tespit edilmiştir. Yaş düzeltmelerinin ardından idari gözetim sonlandırılmıştır.

Bu vaka, mültecilik statüsü ile çocuk olma hâlinin birlikte değerlendirilmemesi durumunda, çocuklara özgü koruma mekanizmalarının devre dışı kalabildiğini göstermektedir.

Örnek Vaka 2

Kimliksizlik Nedeniyle Eğitime Erişemeyen Çocuk

Kimlik belgesi bulunmayan bir mülteci kadının çocuğu, kayıt yapılamadığı için uzun süre eğitim hakkında yararlanamamıştır. Göç idaresine yapılan başvurular sonuçsuz kalmış ve yapılan başvuruların ardından çocuk mahkemesi tarafından eğitim ve sağlık tedbiri kararı verilmiş; ilgili idareye kimliklendirme işlemlerinin yapılması yönünde yazı yazılmıştır.

Bu vaka, kimliklendirme süreçlerindeki gecikmelerin çocukların eğitim ve sağlık hakkını doğrudan etkilediğini göstermektedir.

Örnek Vaka 3

Sağlık Durumunun Ayrımcı Şekilde Kayda Alınması

Mülteci LGBTİ+ bir kişi hakkında, "bulaşıcı hastalık" teşhisi sonrası sınır dışı kararı verilmiş ve Geçici Koruma Statüsü iptal edilmiştir. Yapılan itiraz sonrası, sınır dışı kararı durdurulmuştur. Yargılaması devam etmektedir ancak kişinin geçici koruma statüsüne kabulü yapılmamıştır. Bu durumda, kişi rutin olarak kullanması gereken ilaçları temin edememektedir ve sağlığına erişimi kısıtlanmaktadır.

Bu vaka, sağlık durumu ile mültecilik statüsünün kesiştiği durumlarda idari uygulamaların hak kaybına yol açabildiğini göstermektedir.

Örnek Vaka 4

Hamile Mülteci Kadının Barınma Merkezinde Tutulması

Hamile ve çocuklu bir mülteci kadının geçici barınma merkezinde tutulduğu; yaş tespiti ve statü işlemlerinin hamilelik gerekçesiyle yapılamadığı bildirilmiştir. İdari girişimler sonucunda kişi başka bir ile sevk edilmiş ve daha sonra serbest bırakılmıştır.

Bu vaka, cinsiyet, hamilelik ve mültecilik statüsünün bir araya geldiği durumlarda idari belirsizliklerin mağduriyeti artırabildiğini göstermektedir.

Örnek Vaka 5

Engelli Çocuğun Kurumsal Bakım Sürecinde Yaşamını Yitirmesi

Rehabilitasyon merkezinde eğitim gören otizmlı bir çocuğun yaşamını yitirmesine ilişkin vakada, rehabilitasyon merkezleri ve benzer yerlerin denetim ve hesap verebilirlik mekanizmalarının yeterince işletilmediği durumlarda hak ihlallerinin ağır sonuçlar doğurabildiğini göstermektedir.

Örnek Vaka 6

KHK ile İhraç Sonrası Yapısal Ayrımcılık (Beraate Rağmen Göreve İade Edilmeme)

İzleme sürecinde takip edilen vakalardan biri, Kanun Hükmünde Kararname ile kamu görevinden ihraç edilmiş bir kişinin, hakkında yürütülen ceza yargılaması sonucunda beraat kararı verilmesine rağmen kamu görevine iade edilmemesine ilişkindir. Bu vaka, beraat kararının hukuki sonuçlarının idari süreçte etkisiz bırakılması nedeniyle, adil yargılanma hakkı ve masumiyet karinesiyle uyumlu bir giderim mekanizmasının işletilmediğini göstermektedir. Başka bir ifadeyle, yargı kararıyla “suç isnadının” ortadan kalkmasına rağmen kişinin kamu hizmetine dönüşünün engellenmesi, haklara erişimde kalıcı dışlanma etkisi yaratarak yapısal nitelikte ayrımcı bir uygulamayı somutlaştırmaktadır.

Bu vakalar birlikte değerlendirildiğinde, hak ihlallerinin tekil olaylarla sınırlı olmadığı; belirli uygulama ve mekanizmalar etrafında tekrar ettiği görülmektedir. Sorunlar çoğu zaman bireysel hatalardan değil, kurumsal işleyişteki eksikliklerden kaynaklanmaktadır.

Kurumsal Uygulamalarda Tekrarlayan Sorunlar

İzleme bulguları, haklara erişimde dezavantajlı grupların kamu kurumlarıyla temas ettikleri süreçlerde benzer ve sistematik sorunlarla karşılaştığını göstermektedir. **Kimliklendirme ve kayıt işlemlerindeki gecikmeler, LGBTİ+’ların sağlığa erişimi, mülteci çocukların yaş ve statü tespitine ilişkin hatalı veya eksik uygulamalar, yargı kararına rağmen göreve iade edilmemesi, tercüme ve bilgilendirme eksiklikleri ile idari kararların yeterli gerekçe sunulmadan alınması,** farklı hak alanlarında tekrar eden başlıca sorunlardır.

Bu durum, kurumsal uygulamaların çoklu eşitsizlik alanlarını birlikte değerlendirmekte yetersiz kaldığını ve kişilerin içinde buldukları özel koşulları her zaman dikkate almadığını göstermektedir.

Başvuru ve Koruma Mekanizmalarındaki Yetersizlikler

İzleme sürecinde elde edilen veriler, bazı durumlarda hak ihlallerinin resmî başvuru mekanizmalarına yansıdığı hâlde, bu başvuruların etkili ve zamanında sonuçlandırılmadığını göstermektedir. **Başvuru süreçlerinin uzun sürmesi, yeterli bilgilendirme yapılmaması ve idari işlemlerdeki gecikmeler**, hak arama yollarının etkinliğini zayıflatmaktadır.

Bazı vakalarda başvuruların değerlendirilme sürecinin belirsiz olması veya kararların yeterli gerekçe içermemesi, başvuru sahiplerinin hukuki güvencelerden fiilen yararlanmasını güçleştirmektedir. Bu durum, özellikle kırılgan gruplar bakımından koruma mekanizmalarının etkili biçimde işletilmediğini ortaya koymaktadır.

Dolayısıyla sorun yalnızca başvuru yapılmaması değil; başvuru yapıldığı durumlarda da mekanizmaların hak ihlallerini gidermekte yeterince etkili olamamasıdır.

Çoklu Eşitsizliklerin Dikkate Alınmaması

Mevcut uygulamaların çoğu zaman tek bir mağduriyet alanı üzerinden şekillendiği; birden fazla eşitsizlik alanının bir araya geldiği durumlarda ortaya çıkan özgün risklerin yeterince dikkate alınmadığı görülmektedir.

Mülteci çocuklar, engelli mülteciler, hamile kadınlar ve sağlık durumu nedeniyle özel ihtiyaçları bulunan kişiler, bu yaklaşımın sonuçlarını daha ağır biçimde yaşamaktadır. Bu durum, hak ihlallerinin derinleşmesine ve süreklilik kazanmasına yol açmaktadır.

SONUÇ VE POLİTİKA NOTLARI

Rapor kapsamında incelenen veriler, Şanlıurfa'da haklara erişimde dezavantajlı gruplara yönelik ihlallerin münferit olaylarla sınırlı olmadığını; belirli toplumsal grupların kimlikleri, statüleri ve yaşam koşulları nedeniyle haklara eşit erişimden sistematik biçimde dışlanabildiğini göstermektedir.

Başvurular ve takip edilen dava dosyaları, özellikle adalete erişim, sağlık ve sosyal hizmetler, barınma ve kamusal hizmetlere erişim alanlarında tekrar eden sorunlara işaret etmektedir. Kurumsal temas noktalarında yaşanan gecikmeler, bilgilendirme eksiklikleri ve öngörülemez uygulamalar, hak arama yollarını fiilen sınırlandırmaktadır.

İncelenen vakalar, mevcut mekanizmaların çoğu zaman tek boyutlu işlediğini ve çoklu eşitsizlik alanlarını birlikte değerlendirmekte yetersiz kaldığını ortaya koymaktadır. Bu durum, özellikle çocuklar, kadınlar ve engelliler açısından ağır sonuçlar doğurabilmektedir.

Haklara eşit ve etkili erişimin sağlanması, yalnızca bireysel başvuruların ele alınmasıyla sınırlı değildir. Önleyici, kapsayıcı ve kesişimsel bir yaklaşımın kurumsal düzeyde benimsenmesi gerekmektedir. Bu çerçevede, mevcut uygulamaların insan hakları standartlarıyla uyumunun gözden geçirilmesi ve yapısal sorun alanlarına yönelik bütüncül politika ve uygulamaların geliştirilmesi önem taşımaktadır.

Bu bölümde yer alan politika ve uygulama notları, bireysel vakalardan ziyade kurumsal işleyiş ve mekanizmalar düzeyinde iyileştirme önerileri sunmayı amaçlamaktadır.

Kurumsal Uygulamalara İlişkin Notlar

Dezavantajlı grupların kamu kurumlarıyla temas ettikleri süreçlerde, **bilgilendirme ve yönlendirme mekanizmaları erişilebilir, açık ve anlaşılır** hâle getirilmelidir. Kimliklendirme, yaş ve statü tespitine ilişkin işlemler; çocukların ve kırılgan grupların özel durumlarını gözeten, **açık, standartlaştırılmış ve denetlenebilir kriterlere** bağlanmalıdır. Tercüme ve hukuki bilgilendirme hizmetleri, başvuru süreçlerinin **ayrılmaz bir unsur** olarak düzenli ve sürdürülebilir biçimde sağlanmalıdır.

Kesişimsel Yaklaşımın Kurumsallaştırılması

Politika ve uygulamalarda kişiler yalnızca tek bir kimlik ya da statü üzerinden değil; birden fazla eşitsizlik alanının bir araya geldiği durumlar dikkate alınarak değerlendirilmelidir.

Özellikle mülteci çocuklar, hamile kadınlar, engelliler ve sağlık durumu nedeniyle özel ihtiyaçları bulunan kişiler bakımından koruma, izleme ve yönlendirme mekanizmaları güçlendirilmelidir.

Kesişimsel yaklaşımın kurumsal düzeyde benimsenmesi, hak ihlallerinin erken tespit edilmesi ve tekrarının önlenmesi açısından önem taşımaktadır.

Çok Paydaşlı ve Sürekli İzleme

Bu rapor kapsamında elde edilen bulgular, haklara erişimde dezavantajlı gruplara yönelik ihlallerin yalnızca tekil kurumların sorumluluğu çerçevesinde ele alınamayacağını göstermektedir.

Etkili bir koruma sistemi için kurumlar arası koordinasyon, düzenli veri paylaşımı ve sürekli izleme mekanizmalarının oluşturulması gerekmektedir.

Kamu kurumları, yerel yönetimler, barolar, insan hakları kurulları ve sivil toplum kuruluşları arasında düzenli işbirliği mekanizmaları kurulmalıdır. İl ve ilçe insan hakları kurullarının izleme kapasitesinin güçlenmesi ve kurullara işlevsellik kazandırılmalı; başvuruları değerlendirme, izleme ve sonuçları şeffaf biçimde raporlama yetkinlikleri artırılmalıdır.

Barolar ve sivil toplum kuruluşlarının yürüttüğü izleme faaliyetleri, ihlallerin görünür kılınması açısından önemli bir işlev üstlenmektedir. Bu çalışmaların sürdürülebilirliği, kamu kurumlarının erişilebilirliği, hesap verebilirliği ve işbirliğine açık tutumlarıyla doğrudan bağlantılıdır.

İzleme faaliyetlerinin süreklilik kazanması, yalnızca ihlallerin tespiti için değil; önleyici politikaların geliştirilmesi ve hesap verebilirliğin güçlendirilmesi açısından da temel bir gerekliliktir. Haklara eşit erişim, ortak ve paylaşılan bir sorumluluk alanı olarak ele alınmalıdır.

İzleme Bulguları ve Politika Düzeyinde İyileştirme Alanları (2024–2025)

İzleme Bulgusu	Ortaya Çıkan Sorun	Politika Düzeyinde İhtiyaç
Kimliklendirme ve kayıt süreçlerinde gecikmeler	çocukların eğitim ve sağlık hizmetlerine erişiminin engellenmesi	kimliklendirme süreçlerinin hızlandırılması ve standartlaştırılması
Başvuru süreçlerinde tercüman ve hukuki bilgilendirme eksikliği	mültecilerin adalete erişiminin zorlaşması	başvuru mekanizmalarında düzenli tercüman ve hukuki destek sağlanması
Kurumsal işlemlerde belirsizlik ve gecikmeler	başvuruların etkili biçimde sonuçlanmaması	şeffaf ve öngörülebilir idari prosedürlerin oluşturulması
Barınma merkezlerinde yetersiz yaşam koşulları	özellikle çocuklar ve kadınlar için risklerin artması	barınma koşullarına ilişkin denetim ve izleme mekanizmalarının güçlendirilmesi
Çoklu eşitsizliklerin dikkate alınmaması	haklara erişimde dezavantajlı grupların hak kaybı riskinin artması	kesişimsel yaklaşımın politika ve uygulamalara entegre edilmesi

Metodolojik Not

Bu rapor, haklara erişimde dezavantajlı gruplara yönelik ihlalleri izlemek ve görünür kılmak amacıyla başvuru temelli ve açık kaynaklara dayalı bir yöntemle hazırlanmıştır.

Veriler; baro komisyonları ve birimleri tarafından tutulan kayıtlar, sivil toplum kuruluşlarına yapılan başvurular, takip edilen dava dosyaları, saha ve kurumsal ziyaret raporları ile düzenli medya taramaları yoluyla elde edilmiştir.

İzleme sürecinde her başvuru; olayın niteliği, gerçekleştiği bağlam, etkilenen gruplar ve hukuki sürecin mevcut durumu dikkate alınarak değerlendirilmiştir. Analizde kesişimsel yaklaşım esas alınmış; ihlallerin çoğu zaman tek bir nedenden değil, birden fazla eşitsizlik alanının bir araya gelmesiyle ortaya çıkabileceği kabul edilmiştir.

Çalışmanın yöntemsel sınırlılıkları bulunmaktadır. Bazı ihlallerin başvuru mekanizmalarına hiç yansımamış olabileceği ve mevcut verilerin büyük ölçüde başvurucuların beyanları ile erişilebilir resmî bilgilerle sınırlı olduğu göz önünde bulundurulmalıdır.

Bu rapor, Şanlıurfa'da yaşanan tüm ihlalleri kapsama iddiası taşımamakta; izleme sürecine yansıyan veriler üzerinden genel bir görünüm sunmayı amaçlamaktadır.

KAYNAKÇA

- Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi (AİHS)
- Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşme (BMÇHS)
- Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi (CEDAW)
- Engellilerin Haklarına İlişkin Birleşmiş Milletler Sözleşmesi (CRPD)
- Türkiye Cumhuriyeti Anayasası
- Türk Ceza Kanunu (TCK)
- Ceza Muhakemesi Kanunu (CMK)
- Şanlıurfa Barosu komisyon ve komiteleri tarafından tutulan başvuru kayıtları (2024–2025)
- İzleme sürecinde incelenen dava dosyaları ve saha ziyaret raporları
- Ulusal ve yerel medya taraması

